

سواد معنوی در چارچوب اسلام

معصومه کیانی

دکترای فلسفه تعلیم و تربیت و عضو هیئت علمی دانشگاه بوعلی سینای همدان

در گفت‌وگو با سرکار خانم دکتر معصومه کیانی مطرح شد. ایشان دکترای تخصصی رشته فلسفه تعلیم و تربیت و عضو هیئت علمی دانشگاه بوعلی سینای همدان است و در کارنامه علمی خود مقالات متعددی در موضوع تربیت معنوی دارد. مهم‌تر از همه اینکه رساله دکتری ایشان در همین موضوع ارائه شده است. در خصوص «ضرورت تربیت معنوی، چیستی آن و چگونگی مشارکت معلمان و مدیران در تقویت این امر»، با ایشان به گفت‌وگو نشستیم:

● **معنویت و اخلاق دومین توصیه مهم رهبر انقلاب اسلامی در بیانیه گام دوم است. فرمایشات رهبر انقلاب در باب معنویت این سؤال را به ذهن متبادر می‌کند که تربیت معنوی چیست و در ساحت آموزش و برنامه‌داری چه اهمیتی دارد؟**

تمرکز نظام کنونی آموزش و پرورش (چه در ایران و چه در سایر کشورها) بر پرورش بعد ذهنی دانش‌آموزان است و پرورش سایر ساحت‌ها به حاشیه رانده شده است. این در حالی است که دانش‌آموزان ساحت‌های دیگری از قبیل ساحت معنوی و روحانی، عاطفی، اجتماعی و غیره نیز دارند که در صورت بی‌توجهی به این امر، یعنی پرورش کلیت دانش‌آموز، در واقع آنچه ضامن سلامت جامعه است، به خطر می‌افتد.

همچنین، ظهور گرایش‌های مختلفی تحت عنوان گرایش‌های معنوی نوظهور در داخل کشور همراه با تبلیغات گوناگون و نشر اطلاعات غیرصحیح از طریق رسانه‌ها و فضای مجازی، دانش‌آموزان و جوانان را به سمت انواع سبک‌ها و گرایش‌هایی در رابطه با معنا، هدف، ارزش و حقیقت‌گایی زندگی جذب کرده که در واقع ارزش و اعتبار ندارند و حتی در برخی موارد زمینه‌ساز انحراف عمیق فرد نیز می‌شوند.

مضافاً اینکه، در منطقه شاهد ظهور گرایش‌های افراطی نظیر داعش هستیم که با ادعای دیانت و دینداری، جنایات بزرگی را مرتکب می‌شوند. از سویی، به استناد تحقیقات داخلی صورت‌گرفته در داخل کشور، تربیت دینی دانش‌آموزان در سال‌های اخیر توفیق لازم را کسب نکرده و در این زمینه با ضعف‌هایی جدی مانند قشری‌گرایی و ظاهرگرایی در دین و بی‌توجهی کافی به باطن دین همراه بوده است. این امر تربیت دینی دانش‌آموزان را در معرض آسیب قرار داده است.

عوامل فوق زمینه‌ساز بروز انواع مشکلات و مسائل اخلاقی، ناپهنجاری‌ها، خشونت‌ها، اعتیاد و عقاید نادرست در بین جامعه دانش‌آموزان شده است. توجه به این موارد موجب شده است تربیت معنوی کودکان و دانش‌آموزان در کانون توجه متخصصان و کارشناسان تعلیم و تربیت قرار گیرد.

● **تربیت معنویت در گفتمان انقلاب اسلامی با چه ویژگی‌هایی شناخته می‌شود و چه ضرورتی دارد؟**

درباره چیستی تربیت معنوی، تعریف‌ها و رویکردهای گوناگونی وجود دارد، چرا که دیدگاه‌ها و رویکردهای متعددی نسبت به چیستی مفهوم معنویت مطرح شده است. در عین حال، با توجه به ریشه‌یابی این مفهوم، چنانچه آن را ناظر به معنا، هدف، ارزش و حقیقت‌گایی زندگی و تنظیم همه ابعاد وجود آدمی و ارتباطات او - یعنی ارتباط با خود، خلق، طبیعت و امر متعالی - حول این محور بدانیم، و با تکیه بر مستندات موجود، می‌توان اظهار کرد که معنویت در چارچوب دین اسلام به شناخت خداوند متعال و تقرب به او ناظر است. بر همین اساس، در تربیت معنوی نیز باید به سمت ایجاد سواد معنوی در دانش‌آموزان و نیز توانمندسازی

آن برای نقد و ارزیابی درباره معنا، هدف، ارزش و حقیقت‌گایی زندگی در دین خود (اسلام) و نیز سایر ادیان یا حتی گرایش‌های گوناگون معنوی حرکت کرد. بدین‌سان زمینه‌ای فراهم می‌شود که دانش‌آموزان در فرایندی آگاهانه، فکورانه و خردمندانه، معنا، هدف و حقیقت‌گایی زندگی را طبق دین اسلام بشناسند و در عین حال مواجهه‌ای خردمندانه و نقادانه با گزینه‌های دیگری که به اسم و در قالب معنویت به آن‌ها معرفی می‌شود، در پیش گیرند. در این راستا همچنین باید دانش‌آموزان را هدایت کرد که همه ساحت‌های وجودی‌شان - اعم از ساحت جسمی، ذهنی، عاطفی و اجتماعی - را پیرامون این امر متعالی تنظیم کنند.

● **به نظر شما مدیران و معلمان در تقویت معنوی دانش‌آموزان چه نقشی می‌توانند ایفا کنند؟**

حداقل اقدامی که از نظام آموزش و پرورش، مدرسه‌ها و معلمان انتظار می‌رود، این است که به دانش‌آموزان کمک کنند سواد معنوی لازم را درباره معنی، هدف و حقیقت‌گایی زندگی در چارچوب دین اسلام کسب کنند. نیز به آن‌ها کمک کنند قدرت تشخیص و ارزیابی نقادانه آنچه را تحت عنوان معنی، هدف، و ارزش در جامعه ارائه می‌شود، به دست آورند.

● **از طرف رشد مدرسه فردا از شما تشکر می‌کنم.**

در صورت بی‌توجهی به این امر یعنی پرورش کلیت دانش‌آموز در واقع ضامن سلامت جامعه است، به خطر می‌افتد